

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

Afg‘oniston Qishloq Xo‘jaligining Iqtisodiy Ahamiyati Va Eksportdagi Roli

Muzbda Parwani

Nordik xalqaro universiteti magistranti, Email: smparwani21@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezisdagi Afg‘oniston qishloq xo‘jaligining iqtisodiy ahamiyati va uning eksportdagi o‘rnini, xususan quruq meva, pista, za‘faron va boshqa mahsulotlar misolida yoritadi. Qishloq xo‘jaligi mamlakat iqtisodiyotidagi asosiy tarmoqlardan biri bo‘lib, aholining katta qismini ish bilan ta‘minlaydi va eksport daromadlariga sezilarli hissa qo‘shadi. Shu bilan birga, suv resurslari yetishmovchiligi va infratuzilma muammolari soha rivojlanishiga to‘siq bo‘lmoqda. Maqolada qishloq xo‘jaligini modernizatsiya qilish va eksport salohiyatini oshirish bo‘yicha takliflar keltiriladi.

Kalit so‘zlar: Afg‘oniston, qishloq xo‘jaligi, iqtisodiy ahamiyat, eksport, quruq meva, pista, za‘faron, modernizatsiya, suv resurslari, global bozor

Kirish. Afg‘oniston qishloq xo‘jaligi mamlakat iqtisodiyotidagi eng muhim sohalardan biri bo‘lib, aholining katta qismi shu sohada band. Ushbu soha nafaqat oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlaydi, balki eksport orqali iqtisodiy o‘rishga ham hissa qo‘shadi. Biroq, uzoq davom etgan urushlar qishloq xo‘jaligining rivojlanishiga to‘sqinlik qilmoqda. Ushbu maqola Afg‘oniston qishloq xo‘jaligining iqtisodiy ahamiyatini va uning global bozordagi o‘rnini tahlil qilib, muqobil ekinlar va modernizatsiya choralarini ko‘rib chiqadi.

Iqtisodiy ahamiyat. Afg‘oniston iqtisodiyotidagi qishloq xo‘jaligining o‘rni beqiyos. Ushbu soha yalpi ichki mahsulotning taxminan 20-30% ni tashkil etadi va ishchi kuchining 45,7% ni band qiladi. Mamlakat aholisining katta qismi qishloq joylarda yashaydi va ularning asosiy daromad manbai dehqonchilik va chorvachilik hisoblanadi. Bug‘doy, makkajo‘xori, guruch va meva-sabzavot kabi mahsulotlar nafaqat ichki bozorni ta‘minlaydi, balki eksport uchun ham muhim ahamiyatga ega. Qishloq xo‘jaligi, shuningdek, oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi, chunki Afg‘oniston aholisining ko‘p qismi oziq-ovqatga bo‘lgan ehtiyojini mahalliy dehqonchilik orqali qoplaydi. Biroq, iqtisodiy nochorlik va infratuzilma muammolari sohaning to‘liq salohiyatini ro‘yobga chiqarishga xalaqit beradi.

Eksportdagi rol. Afg‘oniston quruq meva (yong‘oq, bodom, pista), za‘faron va dorivor o‘simliklar eksporti bo‘yicha jahon bozorida o‘z o‘rniga ega. 2020 yilda mamlakatning qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksporti 776,7 million dollarni tashkil etdi, bunda quruq meva va za‘faron asosiy o‘rin tutdi. Za‘faron, xususan, yuqori sifati va noyob ta‘mi tufayli global bozorda talabgir

mahsulot hisoblanadi. Hindiston, Xitoy, Turkiya va Yaqin Sharq mamlakatlari Afg'onistonning asosiy eksport bozorlari hisoblanadi. Pista va quruq meva kabi mahsulotlar esa organik va tabiiy mahsulotlarga talab ortib borayotgan Yevropa bozorlarida ham o'z joyini topmoqda. Biroq, eksport jarayonida sifat nazorati, sertifikatlash va logistika muammolari katta to'siqlar sifatida qolmoqda.

Afyun savdosini qisqartirish maqsadida Afg'oniston hukumati va xalqaro hamkorlar bug'doy, makkajo'xori, xurmo va boshqa ekinlarni rivojlantirishga e'tibor qaratmoqda. Masalan, 2023 yilda 100 ming tonna bug'doy va makkajo'xori urug'lari tarqatildi, bu esa mahalliy oziq-ovqat ishlab chiqarishni oshirishga xizmat qildi. Biroq, bu ekinlar afyun kabi yuqori daromad keltirmaydi, bu esa fermerlarning muqobil ekinlarga o'tishga bo'lgan rag'batini pasaytiradi. Shu sababli, pista, za'faron va quruq meva kabi yuqori daromadli ekinlarni rivojlantirishga alohida e'tibor berilmoqda. Masalan, za'faron yetishtirish nafaqat yuqori daromad keltiradi, balki global bozorda barqaror talabga ega. Shu bilan birga, organik mahsulotlar ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali eksport salohiyatini oshirish mumkin.

Afg'oniston qishloq xo'jaligining eng katta muammolaridan biri suv resurslarining yetishmasligidir. Mamlakatning ko'p hududlari qurg'oqchil iqlim sharoitida joylashgan bo'lib, suv ta'minoti cheklangan. Qo'shtepa kanali kabi yirik sug'orish loyihalari Amudaryodan 10 km³ suv talab qiladi, bu esa qo'shni mamlakatlar bilan suv taqsimotidagi ziddiyatlarni kuchaytiradi. Bundan tashqari, mavjud suv resurslarining katta qismi cho'l hududlarida isrof bo'lib, qishloq xo'jaligi samaradorligini pasaytiradi. Zamonaviy sug'orish texnologiyalari, masalan, tomchilatib sug'orish tizimlari joriy etilishi suv resurslaridan samarali foydalanishga yordam beradi, ammo bu texnologiyalarni joriy etish uchun katta sarmoya va tajriba talab etiladi.

Afg'oniston qishloq xo'jaligini rivojlantirish uchun xalqaro hamkorlik va modernizatsiya muhim ahamiyatga ega. Masalan, O'zbekiston bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan "Do'stlik bog'i" loyihasi intensiv bog'dorchilik va meva yetishtirishni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Ushbu loyiha doirasida zamonaviy sug'orish tizimlari va tajriba almashinuvi orqali mahsulot sifati va hosildorlikni oshirishga erishilmoqda. Bundan tashqari, xalqaro tashkilotlar tomonidan qishloq xo'jaligini rivojlantirish uchun moliyaviy yordam va grantlar ajratilmoqda. Biroq, modernizatsiya jarayonida mahalliy fermerlarning bilim va ko'nikmalarini oshirish, shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish uchun infratuzilmani yaxshilash zarur.

Afg'oniston qishloq xo'jaligi eksportining rivojlanishiga bir qator omillar to'sqinlik qilmoqda. Birinchidan, infratuzilma muammolari, xususan, transport va logistika tizimlarining yetishmasligi mahsulotlarni xalqaro bozorga yetkazib berishni qiyinlashtiradi. Ikkinchidan, mahsulotlarning xalqaro sifat standartlariga mos kelmasligi va sertifikatlash tizimining yo'qligi eksport imkoniyatlarini cheklaydi. Uchinchidan, global bozorda Afg'oniston mahsulotlarining brendingi va marketingi yetarli darajada emas. Bu muammolar qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligini pasaytiradi va eksport hajmini oshirishga to'sqinlik qiladi.

Afg'oniston qishloq xo'jaligini rivojlantirish va eksport salohiyatini oshirish uchun quyidagi choralar ko'rilishi mumkin:

- **Modernizatsiya va sarmoya:** Xalqaro moliya institutlari va donor tashkilotlarni jalb qilish orqali zamonaviy sug'orish tizimlari, qayta ishlash zavodlari va saqlash infratuzilmasini rivojlantirish.
- **Sifat va sertifikatlash:** Qurilgan meva, pista va za'faron kabi mahsulotlarning sifatini oshirish uchun xalqaro sifat standartlariga mos sertifikatlash tizimini joriy etish.
- **Brending va marketing:** Afg'oniston mahsulotlarini global bozorda targ'ib qilish uchun xalqaro ko'rgazmalarda ishtirok etish va brending strategiyasini ishlab chiqish.
- **Suv resurslarini boshqarish:** Tomchilatib sug'orish kabi suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish orqali suv resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash.

- **Muqobil daromad manbalari:** Fermerlar uchun organik mahsulotlar ishlab chiqarish va eksport qilish orqali barqaror daromad manbalarini rivojlantirish.

Afgʻoniston qishloq xoʻjaligi mamlakat iqtisodiyotidagi muhim soha boʻlib, eksport orqali iqtisodiy oʻsishni taʼminlashda katta salohiyatga ega. Quritilgan meva, pista va zaʼfaron kabi mahsulotlar global bozorda talabgir boʻlsa-da, infratuzilma, sifat nazorati va suv resurslari bilan bogʻliq muammolar soha rivojlanishiga toʻsqinlik qilmoqda. Modernizatsiya, xalqaro hamkorlik va muqobil ekinlarni rivojlantirish orqali Afgʻoniston qishloq xoʻjaligi nafaqat ichki bozorni taʼminlash, balki global bozorda muhim oʻrin egallash imkoniyatiga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Bank. (2020). *Afghanistan Development Update: Navigating a Sea of Uncertainty*. Washington, DC: World Bank Group.
2. Rajaboyev Sh.Sh., and Rahmatov O.A.. "IQTISODIY AXBOROTLARNI QAYTA ISHLASH BAZASINING TARKIBI VA UNI TASHKIL ETISH BOSQICHLARI" Экономика и социум, no. 4-2 (119), 2024, pp. 397-402.
3. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2021). *Agricultural Development in Afghanistan: Challenges and Opportunities*. Rome: FAO.
4. Ражабоев , Ш., и П. Хамидова. «ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ». *Экономическое развитие и анализ*, т. 3, вып. 1, январь 2025 г., сс. 120-4, <https://inlibrary.uz/index.php/eitt/article/view/65480>.
5. Asian Development Bank (ADB). (2019). *Afghanistan Agriculture Sector Review*. Manila: ADB.
6. Rajaboev Shahboz Shodiyevich, and Rahmatov Ozodbek Aktam O'g'li. "Information Technology Is Now Used Everywhere". *Miasto Przyszłości*, vol. 44, Jan. 2024, pp. 114-21, <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/2372>.
7. Rajaboyev Sh.Sh, and Umidov D.U... "Axborot Kommunikatsiya Texnologiyalarining Buxgalteriya Sohasidagi O'rni" Экономика и социум, no. 4-2 (119), 2024, pp. 393-396.
8. United Nations Development Programme (UNDP). (2020). *Rural Livelihoods and Economic Resilience in Afghanistan*. New York: UNDP.
9. International Trade Centre (ITC). (2021). *Export Potential of Afghan Agricultural Products*. Geneva: ITC. Rajaboyev Sh.Sh. and Ziyodullayev F.V.. "Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalarini Rivojlantirish Chora-Tadbirlari To'G'Risidagi Qarorlar Mohiyati" Экономика и социум, no. 5-1 (120), 2024, pp. 675-680.
10. Rajaboev, Shahboz Shodiyevich, and Abdunazar Burkhonovich Gaffarov. "ESSENCE OF DECISIONS ON MEASURES FOR THE DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES." *Bulletin news in New Science Society International Scientific Journal* 2.1 (2025): 120-125.